

Младен НИКОЛИЋ*

ОГРАНИЧАВАЊЕ РОКОВА ПЛАЋАЊА У ТРГОВИНСКИМ УГОВОРИМА И НАКНАДА ЗА КАШЊЕЊЕ (ЗА И ПРОТИВ)

Резиме

У реферату се анализирају упоредно правна и законска решења у Србији која имају за циљ да омогуће повериоцима да у трговинским уговорима благовремено наплате новчано потраживање. Такође се даје приказ судске праксе у Србији и износи критички осврт на законска решења. Увођење законских рокова за измирење новчаних обавеза има за последицу ограничавање слободе уговарања. Међутим, понекад је неминовно да држава интервенише законом и у овој области, пре свега када је у питању заштита такозваних малих привредних субјеката, како би они благовремено наплатили новчано потраживање од јачих привредних субјеката. Увођење новчане накнаде у паушалном износу коју је дужник у случају кашњења у плаћању у обавези да плати повериоцу, као вид трошкова којима је поверилац био изложен је додатни вид притиска на дужника како би поштовао уговорени или законски рок плаћања. Међутим, у Србији, ова накнада иако је законом предвиђена, претворила се у један вид злоупотребе права што се показало у судској пракси.

Кључне речи: новчано потраживање, наплата, рок, поверилац, дужник, накнада.

І Увод

Pacta sunt servanda, ово начело уговорног права преточено је и у наш закон који уређује облигационе односе тако што је нормирано да уговор ствара права и обавезе за уговорне стране.¹ Поштовање уговорних

---

* судија Привредног апелационог суда

1 Закон о облигационим односима - ЗОО (Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, Службени лист СРЈ, бр. 31/93 и Службени лист СЦГ, бр. 1/03), чл. 148, ст. 1.

обавеза огледа се и у испуњењу обавезе из уговора у року који су уговорне стране заједнички одредиле. Обавезе могу бити различите, али су у пракси најчешће оне које се односе на плаћање цене за испоручену робу или извршене услуге.

Поштовање уговорених рокова и благовремено плаћање цене, омогућава, пре свега, привредним субјектима да одржавају своју ликвидност на нивоу који им обезбеђује успешно пословање. Успешно пословање подразумева да привредни субјект од новчаних средстава која оствари и са којима располаже може редовно и благовремено да испуњава своје обавезе према повериоцима, али и запосленима. Уколико привредни субјект који је уредно измиривао своје обавезе (плаћао добављаче, исплаћивао зараде и друге принадлежности запосленима, итд.) буде доведен у позицију да не може благовремено (у уговореном року) наплатити своја потраживања и ако се то континуирано догађа, у дужем временском периоду, он ће, извесно, запасти у тешкоће. Као последица кашњења или неиспуњења обавеза његових дужника, доћи ће и до кашњења или неиспуњења обавеза привредног субјекта према својим повериоцима. Наведено може довести до инсолвентности привредног субјекта, а тиме и стечаја, када су у питању правна лица. Уколико кашњење у плаћању или неиспуњење обавезе постане пракса у једном привредном систему, тај систем неминовно постаје неефикасан и непродуктиван.

Да би се спречила кашњења у плаћању, свака држава настоји, када је то потребно, да и законским решењима „натера“, односно „дисциплинује“ дужнике да своје обавезе испуњавају на време, тј. у уговореним или законским роковима. Затезна камата коју дужник мора да плати на главно потраживање за које је у доцњи је свакако у функцији обезбеђења благовременог плаћања, али и очувања реалне вредности новчаног потраживања повериоца.² Поред права на затезну камату, сваки поверилац, због повреде уговорне обавезе и доцње дужника, може захтевати и накнаду штете у складу са општим правилима која регулишу институт накнаде штете.³ Међутим, у новије време, у упоредном праву (пре свега праву Европске уније), али и код нас појавили су се нови „механизми“, који имају за циљ да омогуће да повериоци своја потраживања у трговинским стварима од својих дужника наплате благовремено, тј. у уговореном или законском року. У овом реферату ће даље бити речи управо о једном таквом „механизму“ или, боље речено, правном институту, који у

2 ЗОО, чл. 277, ст. 1, чл. 324, ст. 1.

3 ЗОО, чл. 262, ст. 2, чл. 266, ст. 1, чл. 154, ст. 1, чл. 155, чл. 185. и чл. 189, ст. 1.

једном делу, када је у питању уговарање рока плаћања ограничава аутономију воље уговорних страна.

II Европска регулатива и законска решења из суседних држава

1. Европска унија

Надлежне институције Европске заједнице су у циљу омогућавања да се новчане обавезе у комерцијалним стварима испуњавају благовремено, дакле у роковима који ће омогућити повериоцима (пре свега малим предузећима) да нормално и успешно послују, још 1995. године донеле Препоруку о роковима плаћања у трговинским уговорима. Тиме је у ствари започела нормативна активност којом би се уредила ова област. Препорука је била почетак и једна врста пробе, да би потом 2000. године била донета Директива као обавезујући акт.⁴ Наведена Директива је уредила камату коју дужник треба да плати повериоцу, а најзначајније је било то што су одређени рокови за плаћање за случај да рок није одређен у уговору. Осим наведеног, државе чланице Европске заједнице су биле у обавези да осигурају да се извршна исправа може добити, без обзира на висину потраживања, у року од 90 календарских дана од покретања поступка од стране повериоца пред судом или неким другим надлежним органом.

Како наведена директива није дала очекиване резултате, Европски парламент и веће донели су нову Директиву.⁵ Осим што је успоставила рокове у којима се имају испуњавати уговорне обавезе у погледу плаћања у трговинским уговорима, успоставила је и право повериоца на наплату накнаде за трошкове наплате у фиксном износу од најмање 40,00 EUR. „Директива има за циљ само минималну хармонизацију, тако да државе чланице могу да усвоје додатна правила о роковима плаћања. Уз то одредбе Директиве су полупринудног карактера, па је државама чланицама дозвољено да од њих одступе у корист повериоца, а на терет дужника новчане обавезе, али не и обратно. Овакав карактер хармонизованог режима рокова плаћања је и разумљив, будући да се основни циљ Директиве састоји у појачаној заштити поверилаца новчаних обавеза од неса-

---

4 Директива 2000/35/EZ, Европског парламента и већа о борби против кашњења у плаћању у пословним трансакцијама, од 29.06.2000. године.

5 Директива 2011/7/EU, Европског парламента и већа о борби против кашњења у плаћању у пословним трансакцијама, од 16.02.2011. године.

весних дужника који одлагање плаћања пословним партнерима користе као један од начина управљања својом ликвидношћу.“⁶

2. Хрватска

У Републици Хрватској је од 01.10.2012. године на снази Закон о финансијском пословању и предстечајној нагодби (*Zakon o finansijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi*), који је донет као последица имплементације поменутог Директиве 2011/7/EU. Између осталог, а што је предмет нашег интересовања, поменути закон је уредио и рокове за испуњење новчаних обавеза, као и правне последице кашњења у плаћању. Тако је у чл. 11, ст. 3. наведеног закона прописано да, када су у питању плаћања међу предузећима рок износи 30 дана уколико стране нису уговориле неки други рок, али он не може бити дужи од 60 дана. Изузетак су уговори о робно - трговачким кредитима, за које је дозвољено уговорити и рок плаћања до 360 дана. „При том треба нагласити да је изричито наведено како рок за преглед не може бити *dulji* (дужи) од 30 дана рачунајући од *primitka* (пријема) предмета обавезе. Овакво ограничење аутономије воље странака *glede* (у погледу) одређивање рока за преглед уведено је како се странке не би служиле роковима за преглед као средством за неоправдано дуго „растежање“ коначног рока за исплату. Ипак, предвиђено је како странке могу уговорити рок за преглед *dulji* (дужи) од 30 дана уколико је то оправдано посебним околностима, као што је, *primjerice*, (на пример) посебно *narav* (природа) предмета обавезе.“⁷

Када је у питању рок за плаћање између привредника и јавног сектора, онда је као правило предвиђено да рок износи 30 дана, а изузетно 60 дана, када уговор мора бити у писаној форми. „Наиме, странке у *iznimnim* (изузетним) ситуацијама, у писаном облику, могу уговорити и рок *dulji* (дужи) од 30 дана, али тај рок никада не смије бити *dulji* (дужи) од 60 дана, што значи да код уговора између подузетника и особа јавног права где су потоњи дужници рок од 60 дана представља апсолутно ограничење аутономије воље странака од којег није могуће одступити. Рокови и овдје почињу тећи од предаје рачуна, односно под одређеним околностима – од испуњења протубавезе на страни *vjerovnika* (повериоца) или од истека рока за преглед предмета уговора, као што вреди и за поче-

6 Мирјана Радовић, „Нови правни режим рокова измирења новчаних обавеза из трговинских уговора“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2013, 246-247.

7 Теа Хасић, „Рокови испуњења новчаних обавеза према Закону о финансијском пословању и предстечајној нагодби“, *Зборник Правног факултета у Ријеци*, бр. 3(2)/2014, 202.

так рока код уговора међу подузетницима. Уколико странке ради посебних околности уговарају рок за преглед *dulji* (дужи) од 30 дана, тада рок за преглед мора бити наведен у *natječajnoj* (конкурсној) документацији.⁸

Као још једна новина поменутог закона је прописана посебна (паушална) накнада за трошкове повериоца који су последица кашњења дужника у плаћању. Накнада је одређена у висини од 40,00 EUR, плативо у кунама. „Наведену накнаду од 40,00 EUR (плативо у кунама) не треба сматрати нити „санкцијом“ за неуредно испуњење дужникове обавезе, будући да се санкционирање закашњења с плаћањем остварује путем затезних камата, али и путем прекршајних одредби ЗФП и ПН-а. Посебна накнада у паушалном износу од 40,00 EUR (плативо у кунама) есенцијална је накнада за пресумирање трошкова опомињања које *vjerovnik* (поверилац) има уколико дужник касни са плаћањем, а уведена је ради усклађивања са Директивом, којом је предвиђена паушална накнада у минималном износу од (такође) 40,00 EUR. Будући да је овдје рјеч о необоривој пресумпцији (да су трошкови опомињања износили 40,00 EUR) *vjerovnik* (поверилац) не мора доказивати да су трошкови опомињања заиста толико износили, нити дужник може доказивати да трошкови до наведеног износа нису постојали. Ако *vjerovnik* (поверилац) сматра да трошкови опомињања прелазе 40,00 EUR, тада њихову накнаду може тражити „класичним путем“, тј. путем одговорности за накнаду штете према ЗОО-у, али тада штету мора и доказати.“⁹

3. Северна Македонија

У Бившој Југословенској Републици Македонији, сада Северној Македонији, је Директива 2011/7/EU имплементирана доношењем Закона о финансијској дисциплини.¹⁰ Наведеним законом рок за плаћање у приватном сектору ограничен је на најдуже 60 дана. Ако рок међу странама није уговорен, онда важи законски рок од 30 дана. „Рок за измирење почиње да тече првог наредног дана од: дана када је дужник примио фактуру или други захтев за плаћање од стране повериоца; дана када је поверилац испунио своју обавезу (испоручио уговорену робу, услугу или посао), а не постоји могућност да се утврди дан пријема фактуре; дана када је поверилац испунио своју обавезу, а дужник је примио фактуру пре него што је поверилац испунио своју обавезу; или дана истека рока за

8 Т. Хасић, 203.

9 Т. Хасић, 204.

10 Закон о финансијској дисциплини, *Службени весник РМ*, бр. 187/13.

преглед и потврђивање робе, услуге или обављеног посла уколико је законом или уговором предвиђен такав поступак, а дужник је примио фактуру пре или на дан потврђивања.

Уколико економски оператери из приватног сектора не утврде рок за плаћање новчаних обавеза или уговор садржи ништавну одредбу о року плаћања, дужник треба да испуни своју новчану обавезу у року од 30 дана од: пријема фактуре, испуњења обавезе од стране повериоца када не може да се утврди дан пријема фактуре или када је поверилац предао фактуру дужнику пре него што испуни своју обавезу; или дана када истиче рок за преглед и потврђивање робе, услуга или обављеног посла уколико је законом или уговором предвиђен такав поступак, а дужник је примио фактуру пре или на дан потврђивања.¹¹

За јавни сектор рок за плаћање не може бити дужи од 60 дана уз изузетак када је у питању вишегодишња јавна набавка и тада се може уговорити и рок дужи од 60 дана, без ограничења који је крајњи рок за плаћање. Осим камате коју је дужник дужан да плати повериоцу, наведени закон је успоставио право повериоца на надокнаду за закашњење у висини од 3.000,00 денара. „Накнада за кашњење приликом измирења новчане обавезе служи као компензација повериоцима за трошкове који настају због наплате закаснелог потраживања. Ова надокнада је предвиђена као фиксни износ који треба да ограничи административне трошкове и личне трошкове повериоца повезане наплатом.“¹²

За јавни сектор, када су у питању дужници који неуредно и са закашњењем измирују своје обавезе прописане су и прекршајне казне у висини од 5.000,00 -10.000,00 EUR. „Глоба у висини од 5.000,00 -10.000,00 EUR биће изречена економском оператеру и субјекту јавног сектора који неће платити новчану обавезу у роковима који су прописани овим законом или користи облигационе односе на начин који изазива одлагање или измирење новчаних обавеза у роковима који су одређени одредбама овог закона.“¹³

III Законска решења у Србији

Република Србија на свом дугом, мукотрпном и неизвесном путу у Европску унију није заостајала за суседима, па је као последица Дирек-

11 Александар Јосимовски, Весна Пендовска, „Имплементација директиве 2011/7/EУ о сузбијању кашњења исплата у пословним трансакцијама у Републици Македонији – Закон о финансијској дисциплини“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 69/2015, 187, 188.

12 А. Јосимовски, В. Пендовска, 195.

13 А. Јосимовски, В. Пендовска, 195.

тиве 2011/7/EU, у циљу хармонизације нашег права са правом Европске уније донет одговарајући закон.¹⁴ Комерцијалне трансакције се дефинишу као уговори о испоруци добара или пружању услуга уз накнаду, које закључују привредни субјекти међусобно или са јавним сектором. Наш закон, такође, ограничава диспозицију уговорних страна у погледу максималног рока за плаћање и прави разлику када је једна од уговорних страна јавни сектор као дужник. Тако у случају да није уговорен рок, као најдужи рок за плаћање предвиђен је рок од 60 дана.¹⁵ Одступање од наведеног рока дозвољено је у случају када је уговор сачињен у писаној форми. Оправдано се критикује законско решење да стране не могу усмено уговорити краћи рок од 60 дана. „Такво решење новог закона је у потпуности неоправдано, па чак и бесмислено, с обзиром на то да привредним субјектима онемогућава да усмено уговоре краћи рок плаћања од 60 дана. Стога, да би се одредбама закона дао неопходни смисао, наведено правило једино може да се тумачи на следећи начин. У случају неформалног (усменог) закључења уговора стране могу да уговоре рок плаћања краћи од 60 дана, па ће поверилац имати право да од дужника захтева плаћање чим протекне тако уговорени рок. Међутим, правне последице доцње дужника ће у том случају наступити тек након протекла рока од 60 дана, без обзира на уговорени рок.“¹⁶

Дозвољено је одступање од законом прописаног рока од 60 дана у случају када је уговорено плаћање у ратама и тада се може предвидети рок плаћања до 90 дана. Други изузетак јесте случај када дужник повериоцу пружи обезбеђење достављањем неопозиве, безусловне, самосталне банкарске гаранције „без приговора“ или менице авалиране од стране банке. Даљи изузетак јесу дужници : регистрована пољопривредна газдинства или земљорадничке задруге када је у питању уговор о куповини репроматеријала за обављање основне делатности (семе, садни материјал, заштитна средства, ђубриво). Код овог изузетка за уговорени рок плаћања на важе законска ограничења.

Рачунање рока плаћања утврђено је одредбама чл. 63, ст. 3. и чл. 4, ст. 5. Закона о роковима,¹⁷ а као и у Републици Хрватској и Северној Македонији када је јавни сектор дужник предвиђен је посебан рок и он износи најдуже 45 дана. „Скраћење императивно постављеног максимал-

14 Закон о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама – Закон о роковима, *Службени гласник РС*, бр. 119/12, у примени од 31.03.2013. године.

15 Закон о роковима, чл. 3, ст. 2. и чл. 4, ст. 4.

16 М. Радовић, 252.

17 Видети одредбе Закон о роковима, чл. 63, ст. 3. и чл. 4, ст. 5.

но уговореног рока плаћања би требало да подстакне јавни сектор да не одуговлачи са измирењем својих новчаних обавеза према привредним субјектима.¹⁸ Изузетно, када је дужник Републички фонд за здравствено осигурање и корисници фонда, може бити уговорен рок за плаћање до 90 дана.

Као последица непоштовања рокова за плаћање у комерцијалним трансакцијама Закон о роковима предвидео је посебно право повериоца да захтева плаћање накнаде у висини од 20.000,00 динара.¹⁹

Каква је правна природа накнаде од 20.000,00 динара коју је дужник у обавези да плати повериоцу у случају кашњења у плаћању? Ради се о посебној врсти накнаде која представља законску обавезу одређену у фиксном износу, та обавеза није самостална и споредна је. Није реч о санкцији, иако ћемо видети да у ствари у одређеним ситуацијама представља кажњавање дужника.

IV Судска пракса

Како су судови у Републици Србији у протеклом периоду примењивали одредбе Закона о роковима, пре свега одредбе које регулишу право повериоца на накнаду од 20.000,00 динара?

Неколико питања се поставило као спорно и било је потребно изјаснити се о њима кроз судске одлуке. Питања се односе на: врсту поступка у ком се остварује право на накнаду; да ли се као једини захтев може поставити само захтев за плаћање накнаде; да ли се може захтевати плаћање накнаде уз захтев за плаћање камате када је главни дуг већ плаћен, али у доцњи; да ли се плаћање накнаде може захтевати по сваком рачуну у једном иницираном поступку или једна само накнада по више рачуна у једном иницираном поступку, односно по сваком рачуну у више посебно иницираних поступака.

Даље ћемо дати примере из појединих одлука Привредног апелационог суда које се односе на нека од спорних питања. Такође ћемо указати на правни став Грађанског одељења Врховног касационог суда и, с тим у вези, на једну одлуку тог суда, а искористићемо прилику да видимо какво је становиште заузео Уставни суд Републике Србије у једној одлуци.

---

18 М. Радовић, 257.

19 Закон о роковима, чл. 5.

Прво ћемо указати на поједине одлуке Привредног апелационог суда у којима се тај суд изјаснио о неким од горенаведених спорних питања у вези са накнадом из чл. 5. Закона о роковима:

„Циљ прописивања накнаде је у подстицању дужника из комерцијалне трансакције да неиспуњену обавезу изврши. Осим што је обавеза плаћања накнаде споредна, по својој правној природи она је и несамостална. То произлази из члана 10. наведеног закона којим је предвиђено да предлог за извршење који поверилац подноси суду мора бити сачињен у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење, а да извршни поверилац у предлогу има право да захтева накнаду за кашњење у испуњењу новчане обавезе која је прописана чланом 5. овог закона. Одредба по којој предлог мора бити сачињен у складу са Законом о извршењу и обезбеђењу подразумева да поверилац наплату главног потраживања заснива на приложеној веродостојној исправи, једној или више. Веродостојне исправе морају бити приложене уз предлог и испуњавати формалне услове да би се по предлогу могло поступати. Одредба по којој поверилац у том случају има право да у предлогу захтева накнаду за кашњење подразумева да за потраживање накнаде за кашњење поверилац не мора имати веродостојну исправу, не издаје рачун, јер се она не заснива на веродостојној исправи, већ закону, а веродостојна исправа гласи на накнаду за главну обавезу (потраживање) у односу на коју је накнада за кашњење споредна обавеза, обавеза несамосталне природе, те из наведеног следи да се исплата накнаде може захтевати само заједно са главном обавезом.“²⁰

„Суд је правилно применио цитиране чланове 5. и 10. Закона о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама, правилно образлажући правну природу накнаде за кашњење и правилно закључивши да је реч о законској, споредној и несамосталној обавези која се може захтевати само заједно са главном обавезом.“²¹

„Првостепени суд утврђује да је тужени дут по испостављеним рачунима платио, да је плаћање извршено у доцњи и пре подношења предлога за извршење и закључује да тужилац има право на накнаду за кашњење у испуњењу новчане обавезе у износу од 20.000,00 динара, сагласно члану 5. Закона о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама.

---

20 Из образложења пресуде Привредног апелационог суда Пж 4869/16 од 24.05.2018. године.

21 Из образложења пресуде Привредног апелационог суда Пж 195/19 од 30.01.2019. године.

У конкретном случају потраживање чију наплату тужилац тражи у износу од 57.607,75 динара тужени је измирио пре подношења предлога за извршење. Дакле, веродостојна исправа гласи на накнаду на главну обавезу (потраживање) у односу на коју је накнада за кашњење споредна обавеза, обавеза несамосталне природе због чега нису постојали услови да се усвоји захтев за тражену накнаду, јер се исплата накнаде може захтевати само заједно са главном обавезом.²²

„У конкретном случају током поступка учињено је неспорним да је тужени главни дуг измирио у целости пре покретања парничног поступка, па како је тужилац као поверилац захтев за исплату предметне накнаде истакао тек након измирења обавезе, то је он изгубио право на наплату накнаде. Дакле, накнада за кашњење у испуњењу новчане обавезе нема самосталност и њена исплата се може захтевати само заједно са главном обавезом, па је тужба поднета након измирења главне обавезе, а којом се захтева накнада због кашњења у испуњењу новчане обавезе недозвољена.“²³

„Поверилац у предлогу за извршење ставља захтев за изрицање и извршење накнаде за кашњење у испуњењу новчане обавезе у износу од 20.000,00 динара. Будући да се извршни поступак, сходно правилима нормираним у Закону о извршењу и обезбеђењу, може покренути само на основу извршне или веродостојне исправе, а како захтев за изрицање извршења накнаде за кашњење у испуњењу новчане обавезе није исправа, нити извршна нити веродостојна, извршни поступак се не може иницирати само на основу захтева за изрицање и извршење накнаде за кашњење у испуњењу новчане обавезе.

Из свега изнетог произлази да је правилно становиште првостепеног суда да поверилац своје право на накнаду за кашњење у испуњењу новчане обавезе остварује искључиво у извршном поступку који иницира предлогом за извршење у складу са чланом 10, став 3. Закона о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама. При томе, да је тужилац поднео предлог за извршење по основу већег броја рачуна (15 рачуна), имао би право на посебну накнаду због кашњења у испуњењу новчане обавезе у износу од 20.000,00 динара, независно од броја рачуна који су наведени у предлогу за извршење. Међутим, како је у конкретном случају тужилац захтев за исплату накнаде за кашњење у испуњењу новчане обавезе истакао у парничном

22 Из образложења пресуде Привредног апелационог суда Пж 665/17 од 22.11.2018. године.

23 Из образложења решења Привредног апелационог суда Пж 3034/18 од 19.09.2018. године.

поступку (у поступку иницираном тужбом), супротно члану 10. став 3. Закона о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама, то је правилно применом материјалног права на утврђено чињенично стање првостепени суд правилно одлучио када је одбио тужбени захтев тужиоца.^{“24}

„Из свега изнетог произлази да поверилац своје право на накнаду за кашњење у испуњењу новчане обавезе остварује искључиво у извршном поступку, који иницира предлогом за извршење, у складу са чланом 10, став 3. Закона о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама. При томе, да је тужилац поднео предлог за извршење по основу већег броја рачуна имао би право на посебну накнаду због кашњења у испуњењу новчане обавезе у износу од 20.000,00 динара независно од броја рачуна који су наведени у предлогу за извршење.

Међутим, у конкретном случају тужилац потражује накнаду у износу од по 20.000,00 динара на име кашњења у испуњењу новчане обавезе по два рачуна из два предлога за извршење. Тужени није измирио своју новчану обавезу по наведеним рачунима у роковима за њено измирење из члана 3. и 4. Закона о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама, те у смислу члана 5. став 1. и члана 10. став 3. истог закона тужиоца припада право на износ од по 20.000,00 динара.^{“25}

Грађанско одељење Врховног касационог суда је усвојило правни став о принудном остварењу накнада за кашњење у испуњењу новчане обавезе прописане Законом о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама.

Усвојени правни став гласи: „Извршни поверилац у предлогу за извршење неизмирене новчане обавезе у року има право да захтева и накнаду за кашњење у испуњењу новчане обавезе у висини од 20.000,00 динара према Закону о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама без прилагања посебне извршне или веродостојне исправе у вези обавезе дужника за исплату ове накнаде.^{“26}

---

24 Из образложења пресуде Привредног апелационог суда Пж 6921/16 од 29.03.2018. године.

25 Из образложења пресуде Привредног апелационог суда, Пж 3883/18, од 11.07.2018. године.

26 Правни став Грађанског одељења Врховног касационог суда Србије усвојен у поступку решавања Спп 34/13, утврђен на седници Одељења 13.05.2014. године.

Наведени правни став произлази и из одлуке – решења Врховног касационог суда Прев 2/17 од 30.03.2017. године.

Уставни суд Републике Србије, поступајући по уставној жалби једног привредног друштва усвојио је уставну жалбу утврдивши да је повређено право подносиоца уставне жалбе на правично суђење, те је поништио решење Основног суда у Чачку Ипв (Ив) 40/15 од 04.11.2015. године. Наиме, Основни суд у Чачку је у ставу 5. изреке решења Ив 219/15 од 29.04.2015. године одбио предлог за извршење извршног повериоца привредног друштва, подносиоца уставне жалбе, у делу захтева за наплату износа од 20.000,00 динара на име накнаде због кашњења у испуњењу новчане обавезе сходно члану 5. Закона о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама. Уставни суд је, позивајући се и на правни став Врховног касационог суда Спп 34/13, такође закључио да постоји право извршног повериоца да предлогом за извршење захтева и исплату накнаде од 20.000,00 динара, без посебне извршне исправе или веродостојне исправе у односу на ову накнаду од 20.000,00 динара.²⁷

У Критички осврт

Интервенција државе у привреди (читај: предузетништву) која је заснована на тржишним принципима, није пожељна, мада је у неким ситуацијама чини се неопходна. „Економско уређење у Републици Србији почива на тржишној привреди, отвореном и слободном тржишту, слободи предузетништва, самосталности привредних субјеката и равноправности приватне и других облика својине. Предузетништво је слободно. Предузетништво се може ограничити законом, ради заштите здравља људи, животне средине и природних богатстава и ради безбедности Републике Србије.“²⁸

Чак и када наша држава интервенише доносећи закон угледајући се на директиву Европске уније, то не мора аутоматски значити да је неопходно нека правила која можемо окарактерисати као правила међународног права (у овом случају не и општеприхваћена) инкорпорирати у правни поредак Републике Србије.²⁹

Полазећи од наведеног, а имајући у виду један од превасходних циљева који се желео постићи доношењем Директиве 2011/7/EU, а то је

27 Вид. Одлука Уставног суда Републике Србије, Уж 8240/15, од 16.03.2017. године.

28 Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/06, чл. 82, ст. 1. и чл. 83.

29 Вид. Устав Републике Србије, чл. 16, ст. 2.

заштита малих и средњих предузећа у пословним односима са великим предузећима и омогућавање да брже наплате своја потраживања, свакако да је и наш Закон о роковима требао да омогући пре свега малим предузећима да наплате своја потраживања у разумном року. Пример који је познат јесте однос великих трговинских ланаца према својим снабдевачима, малим предузећима и предузетницима (изузетно дуги рокови плаћања).

Закон о роковима, стога, када су у питању повериоци мала предузећа треба посматрати у позитивном светлу. Када кажемо у позитивном светлу, мислимо пре свега на ограничење рока у коме дужник мора да исплати новчано потраживање повериоца.

Са друге стране, може се оправдано изнети критика да држава интервенишући законом и ограничавајући диспозицију страна у уговору, спутава слободну тржишну утакмицу. Ову критику можемо усмерити на оне уговоре које закључују велики тржишни играчи. „С обзиром на то да изван изложених изузетака привредни субјекти не смеју да уговоре рок плаћања дужи од 60 дана, јасно је у којој мери Закон о роковима ограничава њихову слободу уговарања. Чини се да је новоуспостављени режим рокова плаћања престојо и да у примени може да доведе управо до повећања учесталости закашњења са плаћањем, а тиме и броја стечаја привредних субјеката, уместо да допринесе њиховом сузбијању.“³⁰

Међутим, наше размишљање и критика је превасходно усмерено на институт накнаде коју дужник треба да исплати повериоцу у случају кашњења са плаћањем. Ако прихватимо као оправдано да држава у жељи да дисциплинује дужнике, како би благовремено испуњавали своје обавезе, интервенише законом и ограничава рокове плаћања тиме и диспозицију странака у уговору, питање је да ли можемо прихватити и оправданост увођења накнаде од 20.000,00 динара у нашем случају. Зашто?

С обзиром да повериоцу у складу са одредбама чл. 277. Закона о облигационим односима припада право на затезну камату у случају доцње дужника, затим и право на накнаду штете у складу са одредбама чл. 262, чл. 278. став 2, те члана 262. ст. 1. истог закона, оправдано се може поставити питање зашто дужнику додатно наметати обавезе.

Имајући у виду, нажалост, присутну склоност да се у Србији закони понекад примењују тако да се постигне неки други циљ, а не онај који је био разлог за доношење закона, то се десило и са појединим одредбама Закона о роковима. Пракса привредних судова је показала да су веома честе ситуације да повериоци који имају према дужнику потраживање

---

30 М. Радовић, 255.

засновано на више веродостојних исправа (углавном рачуни) за нпр. више независних испорука робе или извршених услуга, а са потраживањем по основу једног рачуна које је вишеструко мање од висине накнаде (потраживање по рачуну износи нпр. 5.000,00 динара) у тој ситуацији подносе више (понекад и више десетина) предлога за извршење на основу веродостојне исправе (једног рачуна), тражећи по сваком предлогу исплату накнаде од 20.000,00 динара и тако остварују незаслужену добит. Та добит на име накнаде вишеструко превазилази износ главног потраживања и камате коју дужник дугује.

Са друге стране, повериоци који имају велико потраживање према дужнику (нпр. један рачун или једна окончана ситуација или једна привремена ситуација), које износи и више милиона динара, за то потраживање могу остварити право на једну накнаду у висини од 20.000,00 динара. Таквом повериоцу свакако није примарни циљ да оствари право на накнаду од 20.000,00 динара, него му је примарни циљ да наплати своје вишемилионско потраживање.

Претходни пример са повериоцима који имају више потраживања по више рачуна, а који гласе на мале износе, показује да је превасходни циљ ових поверилаца да наплате више накнада и тако остваре добит. То свакако није циљ Закона о роковима.

Овде морамо, полазећи од чл. 6. Директиве 2011/7/EU,³¹ отворити питање оправданости законског решења из чл. 5. Закона о роковима у погледу висине накнаде (20.000,00 динара) и њене природе (да представља повериочеве властите трошкове наплате) у односу на прилике које владају у Србији. Како се независно од накнаде од 20.000,00 динара остварује и право на трошкове извршног поступка, онда је за наше прилике реч о високој накнади, која суштински ипак представља својеврсну казну за дужника, а посебну добит за повериоца.

---

31 Државе чланице осигуравају да у случајевима кад се зарачуна камата на закаснело плаћање у пословним трансакцијама у складу са чланом 3. или 4. поверилац има право добити од дужника фиксни износ од најмање 40,00 EUR (чл. 6, ст. 1). Државе чланице осигуравају да фиксни износ из става 1. буде потраживан без потребе слања пожурнице, као накнада за повериочеве властите трошкове наплате (чл. 6, ст. 2). Поверилац уз фиксни износ наведен у ставу 1. има и право од дужника добити разумну накнаду за све трошкове наплате који прелазе тај фиксни износ и претрпљени су због дужниковог закаснелог плаћања. То може укључивати трошкове који су претрпљени због, између осталог, саветовања са адвокатом или ангажовања агенције за наплату дугова (чл. 6, ст. 3).

VI Закључак

Ограничавање диспозиције уговорних страна, када су у питању рокови плаћања у привреди, може имати оправдање када за циљ има заштиту пре свега малих предузећа и омогућавање да од јаче стране (велико предузеће, јавни сектор) наплате своје потраживање у разумном (краћем) року. За велике играче на тржишту ограничавање рокова прописано Законом о роковима нема неки велики значај. Они се иначе налазе у позицији да ће диктирати рокове у којима њихови дужници морају да измире њихово потраживање. Увођење фиксне накнаде од 20.000,00 динара коју дужник треба да исплати повериоцу као вид властитих трошкова повериоца за наплату (како то предвиђа Директива 2011/7/EU у чл. 6. ст. 2.) код нас се претворило у нешто сасвим друго. Наиме, судска пракса је показала да значајан број поверилаца користећи ову законску могућност, у суштини остварује посебну добит у ситуацији када иницирају више извршних поступака предлозима за извршење на основу веродостојне исправе за потраживања за која поседују више рачуна, при чему су појединачна потраживања далеко мања од висине накнаде из члана 5. Закона о роковима. У тим случајевима дужник је у ствари кажњен, а поверилац неоправдано награђен остваривањем добити.

Mladen NIKOLIĆ,
Judge at High Commercial Court in Belgrade

**THE LIMITING PAYMENT PERIODS IN COMMERCIAL
TRANSACTION AND COMPENSATION FOR DELAYING
IN PAYMENT**

Summary

This paper contains an analysis of comparative legal solutions and Serbian legal solutions which are supposed to allow creditors in commercial contracts to enforce their monetary claims in time. Also, there is an outline of Serbian legal practice and a critical review of legal solutions. Introduction of legal deadlines for fulfillment of monetary obligations causes a limitation on freedom of contract. However, sometimes the state must pass a law that regulates this subject, especially when it comes to protecting so called small business entities, so that they could enforce their monetary claims against bigger business entities in time. Introduction of inexact monetary compensation which a debtor has to pay to a creditor for fulfilling his obligation too late is additional means of pressure on a creditor in order to make him adhere to agreed or legal deadline and represents a type of creditor's costs. However, in Serbia this compensation, even though regulated by law has become a form legal abuse, which is obvious in legal practice.

Key words: *monetary claim, enforcement, deadline, creditor, debtor, compensation.*